

KNIHOVNICKÁ PROFESE

Jan Sak

honza.sak@centrum.cz

***Abstrakt:** Příspěvek je zamyšlením nad tím, kdo může vykonávat knihovnickou profesi, nad vystupováním knihovníků na veřejnosti a přinese představy autora o této profesi. Všímá si rozdílů ve vykonávání činnosti knihovníků ve městech a na vesnici, financování knihoven v ČR a otevírací doby v těchto knihovnách, uvádí služby, které jsou poskytovány těmito institucemi veřejnosti. V závěru se zaměřuje na fondy v našich knihovnách včetně výměnného fondu. Autor vychází z vlastních zkušeností knihovníka z knihovny v Novém Přerově.*

Na úvod své přednášky pohovořím o tom, kdo tuto práci může vykonávat, poté promluvím o vystupování knihovníků na veřejnosti a volně přejdu k mým představám, souvisejícím s touto profesí. Od této části prezentace využiji svých zkušeností z knihovny v mém bydlišti. Nyní se začnu věnovat rozdílům ve vykonávání činností knihovníků ve městech a na vesnici, pak přesunu svůj zájem k financování knihoven v ČR a zmíním se také o otevíracích dobách v našich knihovnách i o veškerých službách, které jsou poskytované těmito institucemi pro veřejnost. Závěrem se zmíním o fondech v našich knihovnách i o výměnném fondu.

Nejdříve bych chtěl definovat toho, kdo může tuto práci vykonávat. Všichni se mnou jistě budete souhlasit, že tuto činnost nemůže dělat každý. Odborným pracovníkem (knihovníkem) může být ten, kdo je schopen analyzovat a interpretovat pracovní zvyky, požadavky, potřeby a očekávání uživatelů a klientů a to jak ty skutečné, tak ty, které se teprve možná objeví. Měl by také být schopen umožnit klientům maximálně využít dostupné zdroje informací a rozvíjet tak schopnost uživatelů informace ocenit. Další schopnosti a dovednosti knihovníků se podle Průvodce dovednostmi evropských odborných pracovníků v oboru knihovnických a informačních služeb dělí do čtyř úrovní.

První úroveň obsahuje přijetí veřejnosti a seznámení ji se zdroji (možnostmi) instituce, dále je zde o shromažďování objektivních informací o uživateli a klientech: sem spadá registrace, uživatelské zvyklosti, dotazy, pořizování bibliografických informací, výpůjčky, je zde důležité rozumět a vědět, jak definovat termíny jako: informace, dotaz, informační

Studentská konference InfoKon
Filosofická fakulta Masarykovy univerzity,
Brno, 24. 11. 2007

dokument, odkaz, klasifikace, indexace, požadavek, potřeba, koncový uživatel, klient, výzkumný pracovník.

V druhé úrovni se dočtete o přijetí požadavku od uživatele, o tom, že by měl pracovník být schopen pochopit jeho smysl v rámci procesu vyhledávání informací. Po vyhledání dotyčného požadavku vypracovává knihovník odpovídající odpověď, a to i u neočekávaných požadavků. Při vyhledávání informací by měl pracovník používat zavedené metody a analyzovat získaná data.

Předposlední úroveň zahrnuje předvídaní potřeb uživatelů a klientů, shromažďování a zpracování informací a způsobů využití informací a jejich potřebám, aplikovat na to různé technické prostředky (interview, dotazník). Knihovník by měl definovat nové postupy a metody dotazování napříč kategoriemi uživatelů, měl by také zohlednit ekonomické faktory, působící na organizaci a hodnotu jejich služeb a zavádět činnosti, jejichž cílem je rozvíjet u uživatelů a klientů oceňování hodnoty informací.

A konečně poslední úroveň se skládá z uplatňování fundamentálních principů informačních potřeb, jejich prezentace a použití, pracovník by měl vyvíjet nové metodologie, umožňující lépe porozumět využívání informací uživatelům a zaměstnavateli. Také by měl vymýšlet a navrhovat nové postupy a činnosti zaměřené na rozvíjení schopnosti uživatelů a klientů oceňovat informace.

Tolik k tomu, kdo může být knihovníkem. Nyní bychom se společně podívali na vystupování těchto pracovníků na veřejnosti. V úvodu tohoto tématu chci předeslat jen to, že se nebudu zabývat vystupováním knihovníků v soukromí, ale jejich mimopracovními aktivitami. Pokud byste nevěděli o čem budu hovořit, mám na mysli přednášky v knihovnách, různé zájmové kroužky pro nejmenší čtenáře atd. Podle výše zmiňovaného Průvodce by odborný pracovník měl být schopen vymyslet a realizovat základní nebo odborné programy vzdělávacích školení nebo opatření. I v tomto případě se dělí další rady do čtyř úrovní.

V první úrovni se mluví o rozeznávání a vyjmenovávání různých součástí školících kurzů, akreditovaných kurzů s diplomem nebo jednotlivých školení. Pracovník by měl rozumět a být schopen definovat termíny jako jsou například: dálkové vzdělávání, odborné školení, certifikát, diplom, kurz, vstupní požadavky atd.

Ve druhé úrovni najdete to, že by pracovník měl určit hlavní instituce pro základní a odborné vzdělávání a školení, zohlednit právní otázky vzdělávání a školení, rozeznávat různé existující programy školení, jejich certifikáty nebo diplomy podle jejich specifických cílů,

Studentská konference InfoKon
Filosofická fakulta Masarykovy univerzity,
Brno, 24. 11. 2007

zhodnotit rozsah a úroveň kurzu, napomáhat zájemcům o kurz při rozhodování, zda je vhodné a žádoucí, aby daný kurz absolvovali.

Předposlední úroveň pojednává o: popisování veřejné politiky a politiky organizace v oblasti vzdělávání a školení, rozpoznání vzdělávací potřeby a vybrání hlavních bodů vzdělávacího plánu nebo školícího plánu nebo výukového programu, stanovení vzdělávacích cílů, připravení a vypracování programu kurzu nebo semináře odpovídajícího zjištěným potřebám, vybrání a rozvinutí metod, nástrojů a výukových pomůcek pro vzdělávací nebo školící program, zhodnocení programu školení, kurzu nebo semináře.

Poslední úroveň obsahuje: rozpracování a realizování plnohodnotného systému vzdělávání a školení, vyvíjení a zkoušení nových programů a inovativních výukových metod. Pracovníci by měli umět zorganizovat kompletní program školení, upravit jej podle očekávaných potřeb, zkušeností a znalostí školených.

Teď si dovolím vás obeznámit s mým vlastním názorem na problematiku knihovnických a informačních služeb. Myslím si, že v tomto odvětví se má stále ještě co zlepšovat. Ať už jsou to informační zařízení jako taková nebo knihovny. Kdybych to měl rozvést, tak se mi zdá, že informační instituce u nás nepodávají takové informace, které by měly poskytovat. Své tvrzení uvedu na příkladě. Nedávno jsem byl v jedné cestovní kanceláři a chtěl jsem informace o Norimberku (poloha města, jeho pamětihodnosti, zajímavosti, ubytování a doprava ve městě). Nejdříve zde byly paní strašně neochotné, ale nakonec mi daly 2 mapy města, asi půl stráněčky o historii města a odkázaly mne na webové stránky města. Očekával jsem od návštěvy této instituce trochu více než jen odkaz na internet. A co se týče knihoven, to se pokusím uvést nyní, a to při porovnání rozdílů v různých typech knihoven.

Na začátku chci jen říct, že v této části se budu opírat o zkušenosti čtenáře v knihovně v Novém Přerově. Začal bych těmi negativními postřehy. Nejvíce mne vadí nepoměr obsahu fondů v naší knihovně ve srovnání s některými brněnskými knihovnami, také mne vadí, že veřejné knihovny na menších vesnicích si nemohou dovolit více výpočetní techniky. Je sice hezké, že se používání internetu neplatí, ale než se na něj člověk dostane, tak už zapomene, co vlastně na internetu potřebuje. Abych nezůstal jen u kritiky, uvádím zde práci s dětmi a s veřejností. Zde se mi naopak líbí, že je u nás knihovna menší, všichni se tady znají a tudíž i tento faktor usnadňuje práci s nejmenšími. Jen mne trochu mrzí, že u nás nepořádáme přednášky pro mládež a pro dospělé. Líbí se mi to, že brněnské knihovny se mohou zaměřit

Studentská konference InfoKon
Filosofická fakulta Masarykovy univerzity,
Brno, 24. 11. 2007

nejen na dětské čtenáře, ale věnují se i těm starším a dospělým a dokonce pořádají kurzy i pro seniory a to v rámci počítačové gramotnosti. Bohužel vše v dnešní době záleží jen na penězích, a proto bych se nyní chtěl podívat na financování knihoven.

Financování dělíme do několika zdrojů a tyto zdroje mají ještě své podbody a to:

A: Primární zdroje

- daně na místní, regionální, nebo ústřední úrovni
- podíl na grantech na ústřední, regionální nebo místní úrovni.

B: Sekundární zdroje

- dotace z nadací nebo od soukromých osob
- příjem z komerční činnosti, např.: vydavatelství, prodeje knih, výtvarných děl a řemeslných prací
- příjem z uživatelských poplatků, např.: pokut
- příjem z poplatků za individuální služby uživatelům, např.: z fotokopíí a tisku
- sponzorování externími organizacemi
- výnosy z loterií při zvláštních příležitostech.

K financování bych ještě dodal to, že knihovny mohou využít i externí financování. To znamená, že knihovny mohou využít sponzory, dary, dotace atd. Jen si myslím, že zvláště knihovny na menších vesnicích tuto možnost nemohou využívat. Myslím tím hlavně ty dary a sponzory. Protože, pokud budu hovořit ze svých zkušeností, tak knihovny ve městech více využívají hodně sponzorů a darů, kdežto naopak na vesničkách se spoléhají hlavně na dotace od ministerstva kultury. Tolik k financování knihoven.

S financováním také souvisí otevírací doby knihoven. Určitě se mnou budete souhlasit, když řeknu, že pokud knihovník má omezené finanční prostředky, tak nemůže být v knihovně tak jak by on sám chtěl nebo jak by si přála veřejnost. Můj názor je ten, že v tomto ohledu jsou na tom hůře opět knihovny na vesnicích. Opět mluvím jako čtenář knihovny v Novém Přerově, protože konkrétně tato knihovna má otevírací dobu každý pátek vždy 2 hodiny. Což když to srovnáme s knihovnou ve městě, tak ty mají otevírací dobu na 8 hodin minimálně tři dny v týdnu a to někdy i v sobotu.

Po otevíracích dobách se společně podíváme na služby, které tyto instituce poskytují. Tyto služby můžeme dělit na:

- Služby placené (reprografické, rešeršní a publikační)

Studentská konference InfoKon
Filosofická fakulta Masarykovy univerzity,
Brno, 24. 11. 2007

- Služby neplacené (internet, výpůjčky, meziknihovní výpůjční služby atd.)

Zde se chci zastavit nad přístupem k internetu. Podle zákona by tato služba neměla být zpoplatněná, ale z ohlasů od mých známých, ale i neznámých lidí jsem zjistil, že některé knihovny tuto část zákona porušují!

Po informacích o službách, do kterých spadají také výpůjčky, nakoukneme na závěr tohoto příspěvku pod pokličku, pod kterou se skrývá slovo fond. Jak už jsem zde jednou zmínil, nelíbí se mne obsah fondů v knihovnách na malých vesnicích a ve městech. Bude nejlepší uvést na závěr krátký příklad: jednou jsem potřeboval knihu do psychologie s co nejnovějšími poznatky a paní knihovnice mi oznámila, že takovou knihu nemá, al kdybych řekl tři měsíce dopředu, tak mi ji objedná v břeclavské knihovně, s kterou máme výměnný fond.

Použitá literatura a webové stránky

Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR. *Evropský průvodce kompetencemi v oboru knihovnických a informačních služeb*. Praha, 2006. 91 s.

Gill, Philip. *Služby veřejných knihoven: směrnice IFLA/ UNESCO pro rozvoj*. Praha: Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR, 2002, 127 s. (dostupné na www.nkp.cz/dokDop.html)